

Megi O'Farel

talas vreline

Prevela
Branislava Radević Stojiljković

■ Laguna ■

Naslov originala

Maggie O'Farrell

INSTRUCTIONS FOR A HEATWAVE

Copyright © 2013 Maggie O'Farrell

Translation copyright © 2013 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Posvećeno S. i I. i Dž.
i, naravno, B.*

ČETVRTAK

15. jul 1976.

4) i) ...dozvoljena je upotreba vode jedino u sledećim slučajevima;

Za piće, i/ili;

Za pranje odeće i kupanje, i/ili;

Za javne i privatne toalete.

Zakon o suši 1976.

Zakonski akt kojim se reagovalo na nestašicu vode i sušu u Velikoj Britaniji.

HAJBERI, LONDON

Žega, žega. Probudila je Gretu nešto pre zore, skočila je iz kreveta i sišla u prizemlje. Žega sad stanuje u kući kao gošća koja je ostala duže nego što je dobrodošla, leži po hodnicima, kruži oko zavesa, izvalila se, teška, na sofe i fotelje. Vazduh u kuhinji je kao neko čvrsto biće što ispunjava prostor i gura Gretu na pod pored stola.

Samo je ona u stanju da peče hleb po ovakvom vremenu.

Osmotrite je sad, dok cima rernu da je otvori i krivi lice u grimasu zbog jare koje udara dok vadi pleh s hlebom. U spavaćici je, još s viklerima na glavi. Povukla se dva koraka i spustila veknu što se puši na rešetku u sudoperi. Težina vekne ju je, onako uvijena, vlažna i topla, podsetila, kao i uvek, na bebu, na novorođenče.

Greta mesi hleb triput nedeljno otkad se udala. I neće dozvoliti nečem tako beznačajnom kao što je žega da joj u tome stoji na putu. Naravno, kad živiš u Londonu, nemoguće je nabaviti surutku, pa ga mesi koristeći mešavinu mleka i jogurta. Jedna žena s kojom je bila na misi rekla

joj je da je to dobra zamena, što i jeste do izvesne mere, ali ipak nije isto.

Začuvši kako iza nje škripi pod obložen linoleumom, rekla je: „Ti si? Hleb je spreman.“

„Biće...“, započeo je on, a onda stao.

Greta je sačekala trenutak pre nego što će se okrenuti. Robert je stajao između sudopere i stola, a krupne šake su mu okrenute dlanovima nagore, kao da drži poslužavnik s čajem. Zuri u nešto. Možda u potamnelu hromiranu slavinu, u potočiće rešetke za ceđenje, od kojih rđa emajlirano posuđe. Sve oko njih je toliko poznato da je ponekad nemoguće, pomislila je Greta, odrediti šta zapravo gledamo, isto onako kao što više ne zapažamo pojedinačne tonove poznate melodije.

„Šta će biti?“, upitala je. Nije odgovorio. Prišla mu je i spustila ruku na njegovo rame. „Jesi li dobro?“, upita. U poslednje vreme se sve češće priseća njegovih godina, toga kako se najednom pogrbio, izraza blage zbunjenosti na njegovom licu.

„Šta?“, okrenuo je glavu da je pogleda, kao da ga je prenuo njen dodir. „Da“, klimnuo je, „naravno. Baš sam hteo da kažem kako će danas biti još jedan vreo dan.“

Pa je prošao pored nje vukući noge, baš kao što je znala da će učiniti, ka termometru zalepljenom za erkondiš s druge strane prozora.

To je već treći mesec suše. Deseti je dan kako je temperatura iznad trideset dva stepena. Kiše nije bilo danima, nedeljama, mesecima. Ni jedan jedini oblak nije im preko krova prošao, dostojanstveno i polako kao brod.

Uz metalni zvuk kao kad se čekićem udara po ekseru, na prozor se spustila crna tačka, kao privučena magnetom.

I dalje zureći u termometar, Robert se trgao. Insekt je imao izbrazdan trbuh i šest raširenih nogu. Pojavio se i drugi, na drugom kraju prozora, pa još jedan, i još jedan.

„Napast se vratila“, promrmljao je.

Greta je prišla da vidi, stavljajući naočari. Zajedno zure u insekte, kao hipnotisani.

Protekle nedelje su rojevi crvenih lisnih vaši navalile na grad. Nakupljaju se po drveću, na vetrobranima automobila. Hvataju se deci u kosu kad se vraćaju kući iz škole, nalaze puta i u usta onih što su toliko ludi da voze bicikl po ovoj vrućini, nožicama se lepe za kremom namazane ruke i noge ljudi što se sunčaju u baštama iza kuće.

Naglo se odlepljuju od prozora, sve noge im se odvajaju od stakla u istom trenutku, kao da ih je uzbuonio jedan isti tajni signal, pa nestaju put azurnoplavog neba.

Greta i Robert se istovremeno uspravljaју sa olakšanjem.

„Odoše“, reče on.

Videla je kako je pogledom okrznuo časovnik na zidu – petnaest do sedam. Tačno u ovo vreme, već trideset godina, izlazi iz kuće. Uzima mantil s čiviluka pored vrata, podiže torbu, pozdravlja se sa svima njima što ciče i viču u kuhinji, i zatvara vrata za sobom. Uvek je izlazio u šest i četrdeset pet, kao po komandi, bez obzira na to šta se dešava, bez obzira na to da li Majkl Fransis odbija da ustane iz kreveta, bez obzira na to da li Ifa šizi bog zna zbog čega, bez obzira na to što Monika pokušava da preuzme prženje slanine. Sve to nije njegova stvar, nikad nije bila. U šest i četrdeset pet on izlazi iz kuće i odlazi.

Učinilo mu se da oseća trzanje u udovima, zapazila je, neku vrstu zaostalog poriva da krene, da pođe, da ide

napolje u svet. Znala je da će za koji minut krenuti po novine.

Držeći se rukom za bolan kuk, stopalom je odgurnula stolicu od stola, baš kad je Robert rekao: „Idem iza ugla da kupim novine.“

„Samo ti idi“, reče ona ne podižući pogled. „Vidimo se kasnije.“

Sela je za sto. Robert je postavio sve što joj treba: tanjir, nož, činijicu s kašikom, puter, teglu marmelade. Po takvim malim znacima ljubaznosti ljudi znaju da su voljeni. Što je, razmišljala je pomerajući posudu sa šećerom u stranu, iznenađujuće retko u njihovim godinama. Mnogo njenih prijateljica oseća da su zapostavljene, zanemarene, da ih muževi uopšte ne vide, kao da su stari nameštaj. Ali ne i ona. Robert u svako doba voli da zna gde je ona, uzruja se ako ode od kuće a da mu se ne javi, naljuti se ako šmugne napolje a da on to ne primeti, pa onda zove telefonom decu da se raspita gde je. To ju je izluđivalo u početku njihovog braka – dešavalo se da čezne za malo slobode, da malo bude nevidljiva – ali sad se na to navikla.

Odsekla je okrajak vekne i izdašno ga namazala puterom. Ako ne jede redovno, spopadne je strašna slabost u rukama i nogama. Još pre više godina kazala je doktoru kako misli da ima hipoglikemiju pošto je čitala o tome u nedeljnim novinama. To objašnjava njenu potrebu da često jede, zar ne? Ali doktor nije ni podigao pogled s bloka za recepte. „Bojim se da niste te sreće, gospođo Riordan“, rekao joj je u oči i pružio spisak dijetalne hrane.

Sva deca vole ovaj hleb. Uvek napravi i dodatnu veknu kad ide u posetu nekome od njih, pa je ponese, uvijenu u kuhinjsku krpu. Oduvek je davala sve od sebe da oživi

Irsku i usadi je u svoju decu rođenu u Londonu. Obe devojčice su išle na časove irskog plesa. Morale su da putuju autobusom čak u Kamden taun. Greta je obično nosila i limenku od keksa punu slatkog hleba s grožđicama i medenjacima, da posluži ostale majke – izbeglice poput nje, iz Korke, Dablina, Donegala – pa bi onda gledale kako njihove ćerke igraju i poskakuju, kako se udare po stopalu pre okreta. Posle samo tri časa, nastavnica je rekla da je Monika talentovana, da ima mogućnosti da bude prvakinja. Kazala je kako to uvek zna čim ih vidi, da ima oko za njih. Ali Monika nije želela da ide na takmičenja niti da bude prvakinja. Ne podnosim to, šaputala je, ne podnosim kad svi bulje u tebe, kad sudije nešto zapisuju. Oduvek je bila bojažljiva, oprezna, ustuknula bi čim zakorači napred. Da li je Greta kriva za to ili su deca takva rođena? Teško je odrediti. U svakom slučaju, morala je da dozvoli Moniki da odustane od plesa, što je bila prava bruka i šteta.

Greta je insistirala i na redovnom odlaženju na misu, kao i da se sva deca pričešćuju (mada, pogledaj na šta je to izašlo). Svake godine su leti odlazili u Irsku, prvo kod njene majke a onda u vikendicu na ostrvu Omej, čak i kad su malo porasli i počeli da se bune zbog putovanja. Kad je Ifa bila mala, volela je ono uzbuđenje kad čeka oseku, da se more povuče s nasipa na kom je put, i da otkrije gladak, staklast pesak, kako bi mogli da pređu na kopno. „Čas je kopno a čas ostrvo“, kazala je jednom Ifa, „zar ne, mama?“ A Greta ju je zagrlila i rekla joj kako ona na to nikad nije pomišljala i kako je pametna. Ifa je bila neobično dete, uvek je izgovarala neke takve stvari.

Bila su divna ta leta, prisetila se sad zagrizavši drugo parče hleba. Monika i Majkl Fransis jurcali su napolju po ceo dan, a kad se rodila Ifa, imala je bebu u nosiljci da joj pravi društvo u kuhinji dok ne izađe napolje da pozove ostale na čaj.

Ne, nije mogla učiniti više. Pa ipak, Majkl Fransis je svojoj deci dao najengleskija od svih engleskih imena. Čak im ni srednje ime nije irsko, a molila ga je. A ne sme ni da pomisli kako odrastaju kao neznabošci. Kada je pomenula snahi da zna za odličnu školu irskog plesa u Kamdenu, nedaleko od njih, ova se smejala. Smejala joj se u lice. I rekla: šta je to? Je l' to ono kad ne smeš da pokrećeš ruke?

O Ifi, naravno, što manje kaže to bolje. Ona je otišla u Ameriku. Nikad se ne javlja. Nikad ne piše. Živi s nekim, podozrevala je Greta. Niko joj to nije rekao, valjda je majčinski instinkt u pitanju. Ostavi je na miru, uvek kaže Majkl Fransis kad majka počne da ga ispituje o Ifi uviđajući da ako iko zna, onda je to Majkl Fransis. Uvek zaverenici, njih dvoje, uprkos razlici u godinama.

Poslednje što su dobili od Ife bila je razglednica za Božić. *Razglednica*. Slika Empajer stejt bildinga. Za ime boga, viknula je kad joj je Robert dao razglednicu, zar sad nije u stanju da se isprsi čak ni za božićnu čestitku? Kao da joj, nastavila je da viče, nisam pružila dolično vaspitanje. Gotovo tri nedelje je šila haljinu za pričest za to dete, i izgledala je kao anđeo. Svi su to rekli. Ko je onda mogao pomisliti, dok je stajala na crkvenim stepenicama, u beloj haljini i belim čipkanim soknama, s velom što leprša na vetriću, da će porasti i postati tako nezahvalna, toliko nepromišljena da majci šalje sliku *zgrade* na praznik Hristovog rođenja?

Greta je šmrknula spuštajući nož u crvena usta tegle s džemom. Ifa je lakomislena. Crna ovca, tako ju je nazvala Gretina sestra, a Greta se razbesnela i kazala joj da zauzda jezik, mada je morala da prizna kako je Brajdi u pravu.

Prekrstila se i brzo izgovorila novenu* za svoje najmlađe dete, pod uvek budnim okom Gospe što je gleda s kuhinjskog zida. Odsekla je još jedno parče hleba i gledala kako se para s njega gubi u vazduhu. Neće sad da misli o Ifi. Ima mnogo dobrih stvari na koje se može usredsrediti umesto toga. Možda će se Monika javiti večeras – Greta joj je kazala da će biti kod telefona od šest pa nadalje. Majkl Fransis je obećao da će ovoga vikenda dovesti decu. Neće da misli o Ifi, neće gledati njenu fotografiju s pričešća što stoji na kaminu, ne, neće.

Pošto je vratila hleb na rešetku, da se hladi za Roberta, pojela je punu supenu kašiku džema, da je drži, pa onda još jednu. Podigla je pogled ka časovniku. Već je prošlo četvrt sata. Već je trebalo da se Robert vrati. Možda je sreo nekog pa se zapričao. Hoće da ga pita da je odveze do pijace danas po podne, kad se raziđe gužva na putu ka fudbalskom stadionu. Treba joj nekoliko stvari, malo brašna, a nije zgoreg ni nešto jaja. Kuda bi mogli da odu da pobegnu od vrućine? Možda na šolju čaja, na ono mesto gde imaju dobre kolače? Mogli bi da prošetaju ulicom, ruku pod ruku, da udahnu malo vazduha. Da popričaju s ljudima. Za njega je važno da stalno bude nečim zauzet; otkad se penzionisao, ume da postane zamišljen i rasejan, i dosadno mu je ako je osuđen da predugo bude u kući. Greta voli da organizuje te izlaske.

* Vrsta katoličke molitve. (Prim. prev.)

Otišla je kroz dnevnu sobu u predsoblje, otvorila ulazna vrata i izašla na stazu ispred kuće, zaobilazeći zadržali bicikl koji koristi Robert. Pogledala je levo pa desno. Videla je kako susedova mačka podiže leđa i grbi se, a onda onim izveštačenim mačjim hodom ide duž zida, ka žbunu jorgovana, gde nastavlja da oštri kandže. Ulica je bila pusta. Nema nikog. Videla je neka crvena kola kako manevrišu malo gore, uz ulicu. Svraka joj je zakreštala iznad glave i poletela postrance u nebo, jednim krilom uperenim naniže. Iz daljine je čula kako autobus brekće uzbrdo, neko dete je protandrvalo pločnikom na trotnetu, neko je negde uključio radio. Greta se podbočila rukama o kukove. Viknula je muža po imenu, jednom, dvaput. Bočna ograda vrta vratila joj je odjek nazad.

STOUK NJUINGTON, LONDON

Majkl je išao pešice od stanice Finsberi park. Nerazumna odluka na ovoj vrućini, čak i u to doba dana. Ali ulice su bile zakrčene kad je izašao iz podzemne železnice, autobusi zaglavljani u saobraćaju, točkovi nepokretni na omekšalom asfaltu, pa je krenuo pločnikom, između kuća što izgledaju kao da isijavaju toplotu iz svake cigle i tako pretvaraju ulice u sparne tunele kroz koje mora da prođe.

Zastao je, zadihan i znojav, u hladu drveća na rubu Klišold parka. Skinuo je kravatu i izvukao košulju iz pantalone, pa osmotrio štetu koju je počinila beskonačna žega: park više nije predstavljao ona talasava zelena pluća koja je oduvek voleo. Dolazio je ovamo od detinjstva; njegova majka je imala običaj da spremi hranu za izlet – tvrdo kuvana jaja, plavičasta ispod naprsle ljuske, vodu što ima ukus na plastičnu bocu, svakom po dobro parče kuglofa; svima bi dala po jednu kesu da nose kad izađu iz autobusa, čak i Ifi. „Nema zabušavanja“, rekla bi glasno dok su stajali i čekali da se vrata otvore, a ljudi u autobusu bi se

osvrtni. Sećao se kako je uz ogradu ovog parka gurao Ifu u njenim prugastim kolicima ne bi li je uspavao; sećao se kako majka pokušava da namami Moniku u ono tamo jezerce. Prizivao je uspomene na ovo mesto kad je imalo drugačije zelene nijanse: smaragdnozelenu travu, zelenu boju patine kakvu je imalo jezerce, zelenožutu svetlost što probija kroz krošnje. Trava je sad pečeno žuta i kroz nju se vidi gola zemlja, a drveće nudi mlitavo lišće nepokretnom vazduhu kao da ga prekoreva.

Udahnuo je kroz nos i, shvativši da mu suvi vazduh pali nozdrve, pogledao na sat. Samo što je prošlo pola sedam. Trebalo bi da je već kod kuće.

Poslednji je dan polugodišta, početak dugog letnjeg raspusta. Izgurao je još jednu školsku godinu. U sledećih šest punih nedelja, nema ocenjivanja, nema časova, nema ustajanja ujutru i odlaska od kuće. Olakšanje koje oseća toliko je veliko da se manifestuje fizički, kao neko bestežinsko, gotovo ošamućujuće osećanje u glavi; čini mu se da bi se mogao spotaći ako se bude previše kretao, toliko se oseća rasterećeno, oslobođeno s lanca.

Krenuo je najkraćom putanjom, pravo preko spaljene trave, na otvoreno gde nema hladovine, gde je svetlost jaka i nemilosrdna, pored zatvorenog kafea u kome je kao dete čeznuo da jede, ali nikad nije. Pljačka usred bela dana, tako je to zvala njegova majka, odmotavajući sendviče iz folije.

Znoj mu izbija u korenu kose, duž kičme, a stopala se grčevito kreću, pa se zapitao, i to ne prvi put, kako ga drugi vide. Otac koji se vraća s radnog mesta kući, gde ga čekaju porodica i večera. Ili oznojeni muškarac kom je pretoplo, koji kasni i nosi previše knjiga i papira u akten-tašni.

Čovek na izmaku mladosti, s malo proređenom kosom na temenu, u cipelama što vape za novim đonovima i čarapama koje treba okrpiti. Muškarac u agoniji od ove vrućine zato što je obučen kako se treba obući za posao, u košulju s kravatom, zaboga, i u duge pantalone, a i zato što je teško koncentrisati se kad stanovnice grada koračaju pločnicima i sede u kancelarijama u najkraćim mogućim šorcevima, s golim i preplanulim prekrštenim nogama naočigled njemu, u majicama s bretelama, izloženih ramena, a grudi im od nepodnošljivo toplog vazduha deli samo najtanja moguća tkanina. Muškarac što žuri kući, supruzi koja ga više ne gleda u oči, koja više ne traži njegov dodir, ženi čija hladna ravnodušnost u njemu polako sagoreva i izaziva paniku zbog koje ne može da spava u sopstvenom krevetu, niti mirno može da sedi u sopstvenoj kući.

Rub parka mu je na vidiku. Još malo pa je tamo. Još jedan travnjak na suncu pa ulica, pa iza ugla i u svojoj je uličici. Već može da razabere krovove svoga kraja, a kad bi se podigao na prste, video bi i crep svoje kuće, dimnjak, tavanski prozor pod kojim, ubeđen je, sedi njegova žena.

Obrisao je kapi znoja s gornje usne i prebacio aktovku u drugu ruku. Na početku njegove ulice je cisterna i red pred slavinom. Nekoliko njegovih suseda, jedna gospođa što stanuje niz ulicu i još njih nekoliko koje ne prepoznaje, vuku pločnikom i putem praznu plastičnu burad i spuštaju ih kraj nogu. Neki međusobno razgovaraju, a dvoje-troje su mu mahnuli ili klimnuli glavom dok prolazi. Kroz glavu mu je proletela pomisao kako bi trebalo da ponudi pomoć onoj gospođi; trebalo bi da stane, da joj napuni bure i ponese ga do njene kuće. Tako bi trebalo postupiti. Stara je koliko i njegova majka, možda čak i

starija, Trebalo bi da stane i ponudi pomoć. Kako će se inače snaći? Ali noge mu ne oklevaju ni za trenutak. Mora da stigne kući, ne može podneti više odlaganja.

Pomakao je rezu i otvorio kapiju, sa osećanjem da su prošle nedelje otkad je poslednji put video svoj dom, a radost je prostrujala kroz njega pri pomisli da šest nedelja neće morati da ga napušta. Obožava ovo mesto, ovu kuću. Voli stazu od crno-belih pločica, narandžasto obojena ulazna vrata sa zvekirom u obliku lavljeg lica i prozorčićima od plavog stakla. Da može, protegao bi se ka nebu sve dok ne postane dovoljno visok da zagrlji njene zidove od crveno-sive cigle. Ne prestaje da ga zapanjuje to što ju je kupio sopstvenim novcem – zapravo delom sopstvenim novcem, a delom na kredit. To i činjenica da se u ovom trenutku u toj kući nalazi troje ljudskih bića koja su mu najdragocenija na svetu.

Otključao je vrata, zakoračio u predsoblje, bacio torbu na pod i viknuo: „Zdravo! Stigao sam!“

U jednom trenutku je tačno ona osoba koja i treba da bude: muškarac koji se vratio s posla, na pragu svoga doma, spreman da pozdravi porodicu. Nema odstupanja, nikakvog raskola između onog kako ga svet vidi i osobe koja privatno jeste.

„Zdravo?“, viknuo je ponovo.

Kuća ne odgovara. Zatvorio je vrata za sobom i krenuo, pažljivo koračajući između razbacanih kocaka, odela za lutke i plastičnih šoljica po podu predsoblja, zaputio se kroz kuću.

U dnevnoj sobi je naišao na svoga sina, opruženog na sofi, s jednim stopalom na držaču za novine. Obučen je samo u gaćice, a pogled mu je prikovan za televizijski

ekran na kom neko iscereno, modro četvrtasto biće šeta nekim žutim predelom.

„Zdravo, Hjui“, reče. „Kako je prošao poslednji dan škole?“

„Lepo“, odgovori Hjui ne vadeći palac iz usta. Drugom rukom je uvrtao pramen kose. Majkl Fransis oseti, kao i uvek, kako je do bola dirnut sličnošću svoga sina s njegovom majkom. Isto visoko čelo, mlečna koža, oluja pegica po nosu. Hjui je oduvek majčin sin. Sve one priče o sinovima odanim očevima, o onim nevidljivim muškim vezama: s njim i s ovim dečakom nikad nije bilo tako. Hjui je iz materice izašao kao Klerin branilac, saveznik, štitonoša. Kad je bio sasvim mali, tek što je prohodao, neprestano je sedeo kraj njenih nogu, kao pas. Pratio ju je po kući, uvek malo nakrivljene glave, uvek budno pazio gde je ona, šta govori, kakvog je raspoloženja. Kad bi čuo oca da kaže kako ne može da nađe čistu košulju ili da pita gde je šampon, bacio bi se na njega, stisnutih malih pesnica, razjaren čak i najmanjom kritikom upućenom njegovoj majci. Majkl Fransis se nadao da će se to možda promeniti kad dečak malo odraste. Međutim, nije se videlo kraja njegovoj naklonosti ni sad kad mu je skoro devet godina.

„Gde je Vita?“, upita.

Hjui izvadi palac iz usta samo koliko da kaže: „U bazenu.“

Otac je morao da lizne usne pre no što je upitao: „A gde je mama?“

Ovoga puta Hjui je odvojio oči od ekrana i pogledao ga. „Na tavanu“, reče, veoma jasno i glasno.

Otac i sin su se gledali za trenutak. Otac se u sebi zapitao da li Hjui uopšte ima pojma da je upravo od toga čitav

dan strepeo, još otkad je krenuo s posla, otkad je prisilio sebe da uđe u prepun, zagušljivi voz podzemne železnice, otkad je krenuo kroz užareni grad? Da li Hjui zna da se, uprkos svemu, nadao da će zateći svoju suprugu u kuhinji, kako stavlja na sto nešto mirisno i hranljivo pred njegovu decu što, obučena i čista, sede za stolom? Koliko Hjui razume od svega što se u poslednje vreme dešava?

„Na tavanu?“, ponovio je.

„Na tavanu“, potvrdi Hjui. „Kazala je da ima mnogo posla i da je ne uznemiravamo ako nije pitanje života i smrti.“

„Shvatam.“

Prošao je kroz kuhinju. Šporet je prazan; sto je prekriven raznoraznim predmetima: posuda s nečim što izgleda kao iscepane novine u osušenom lepku, nekoliko četkica za slikanje zalepljenih za površinu stola, dopola pojedeno pakovanje keksa, iscepanog omota, lutkina noga, krpa natopljena nečim što bi moglo biti kafa. U sudoperi je gomila sudova, šolja, čaša, i druga lutkina noga. Kroz otvorena zadnja vrata može da vidi ćerku kako sedi u praznom bazenčiću, s kanticom za zalivanje u jednoj ruci, i s lutkom bez nogu u drugoj.

Sad ima dve mogućnosti. Mogao bi da izađe napolje, podigne Vitu u naručje i pita je kako je bilo u školi, da je namami unutra i možda ih oboje nahrani nečim iz zamrzivača. Pod pretpostavkom da u zamrzivaču nečega ima. Ili može da pođe na sprat i potraži svoju ženu.

Za trenutak se koleba, gledajući u ćerku. Zatim je spustio ruku, uzeo jedan keks i strpao ga u usta, pa drugi, pa treći, da bi tek onda shvatio da mu se ne sviđa što su kao

pesak i preslatki. Brzo je progutao, povređujući grlo. A onda se okrenuo i pošao uz stepenice.

Na odmorištu stepenica put su mu zaprečile aluminijske merdevine što vode na tavan. Sam ih je namestio kad su se uselili ovamo, pošto se Hjuj rodio. Nije baš najvičniji za „uradi sam“, ali kupio je ove merdevine jer je kao dečak oduvek želeo da ima sobu za igru na tavanu. Prostor ispod krova u koji može pobeći; tamni prostor što miriše na miševе i suvo drvo; zamišljao je kako će kakofonija glasova njegove porodice zvučati udaljeno i dobroćudno s takvog mesta; mogao bi povući merdevine za sobom i zatvoriti ulaz. Želeo je to za svog sina, takvo pribežište. Nije predvideo da će biti konfiskovano – jer on to tako vidi, kao vojni potez, rekviziciju – i to da će ga od svih ljudi zauzeti njegova žena. Ne, tavan sad uopšte nije ono što je on zamišljao. Umesto vozića, pisaci sto s razbacanim hartijama; umesto sobe za relaksaciju, recimo s jastucima i starim čaršavima, police s knjigama; nema modela aviona da vise s krovnih greda, nema zbirki leptira ili školjki ili lišća ili već nečeg što skupljaju deca, već samo udžbenici, knjige s mekim koricama, sveske i dopola napunjene fascikle.

Uhvatio se za prečke merdevina. Supruga mu je tu, odmah iznad njegove glave; ako se dovoljno usredsredi, mogao bi da je čuje kako diše. Tako je blizu da je dosegne, ali nešto ga zaustavlja, tu na odmorištu, dok prstima obuhvata aluminijum i naslanja lice na zglobove prstiju.

Kad je reč o porodici, najteže mu pada što se sve promeni baš onda kad pomisliš da si naučio da vladaš situacijom. Činilo mu se da je, koliko god pamćenje seže

unazad, dolazio kući i zaticao svoju ženu s barem jednim detetom pripijenim uz telo. Vratio bi se s posla, a ona je bila na sofi, ležala pod teretom što se sastoji od njihovog sina i kćerke, ili stajala u vrtu s Vitom na kuku, ili sedela za stolom s Hjuijem na krilu. Ujutru se budio i zaticao jedno ili drugo dete obmotano oko njenog tela kao bršljan, kako joj šapuće tajne na uho toplim dahom što miriše na san. Kad god bi ušla u sobu, nosila bi neko dete ili bi jedno od njih bilo zakačeno za njenu ruku ili rub odeće ili za rukav. Nije mogao da vidi samo njen obris. Postala je poput onih lutkica matrjoški, s očima s dugim trepavicama i kovrdžavom nacrtanom kosom, uz koju uvek ide manja verzija nje same.

Tako je nekad bilo, takav je bio život u njihovoj kući: Kler je bila dvoje, a ponekad i troje odjednom. Po svojoj prilici je i ona tako razmišljala, jer ga je u poslednje vreme, otkad je Vita napunila četiri godine, dočekivao neočekivan prizor nje same kako stoji u kuhinji, s jednom rukom na stolu, ili kako sedi i zuri kroz istureni prozor na ulicu. Odjednom je mogao da je vidi celu, u njenoj zapanjujućoj izdvojenosti, dok su deca odsutna, otišla, žive svoje dečje živote: jurcaju po svojoj sobi na spratu, kikoću se i ciče pod ćebetom ili napolju u bašti, ljušte zid ili kopaju cvetne leje. Čovek bi pomislio da će joj ova promena doneti olakšanje; posle deset godina neprekidnog odgajanja dece, kao sunce što se probija kroz oblake. Ali izraz njenog lica, kad bi je slučajno zatekao u takvim trenucima, bio je izraz nekog ko se izgubio, kome je rečeno da ide nekud, ali je pogrešno skrenuo, izraz nekog ko je na ivici da uradi nešto važno, ali je zaboravio šta.

Razmišljao je kako bi joj rečima izrazio da i on žali što je to prošlo: da žali za onim osećajem dečje snažne, gorljive potrebe za tobom, njihove neodoljive želje da budu u tvojoj blizini, da te proučavaju, da te gledaju dok ljuštiš narandžu, pišeš spisak za kupovinu, vezuješ pertle i osećaš da od tebe uče kako biti ljudsko biće. Razmišljao je kako bi mogao da joj kaže: da, toga više nema, ali u životu ima i drugih stvari, no onda se sve ponovo promenilo. Vraćao se kući a ona više nije bila ni u kuhinji ni kod prozora što gleda na ulicu, već negde drugde u kući, na spratu, van vidokruga. Na šporetu se nije pušila večera niti se išta peklo iza vrata rerne. Počeo je da zapaža neobične predmete po kući. Stare školske sveske s devojačkim prezimenom njegove žene na koricama, ispisanim pažljivim pisanim slovima. Mnogo puta čitana knjiga, primerak *Gospođe Bovari* sa zavrnutim uglovima, na francuskom, i sa Klerinim ozbiljnim pubertetskim primedbama na marginama. Stara pohabana pernica od crvene kože, puna naoštrenih olovaka. Uzimao bi te predmete, odmeravao njihovu težinu u ruci i vraćao ih nazad. Kler je sve češće tražila da on čuva decu jer je ona iznenada morala da izlazi uveče ili vikendom. „Ti si večeras kod kuće, zar ne?“, pitala bi idući ka vratima. U očima joj je bio nov pogled – strepnja pomešana s nekakvom iskrom. Jedne noći se probudio i video da je krevet s njene strane prazan pa je pošao da je traži po kući, da je doziva po imenu u mraku; kad mu je odgovorila, glas joj je bio prigušen, bestelesan. Prošlo je nekoliko minuta dok nije shvatio da je gore na tavanu, da je otišla tamo usred noći, ostavila njihov krevet i povukla merdevine za sobom. Stajao je nasred odmorišta